

Gözlərə nur bəxş edən alim

Hər bir ölkənin, xalqın tarihində elə şəxslər vardır ki, onlar bu xalqın təsirinə göstərir, müyyəyən dövrde sənki bu tarixin səhifələrini yazır, yaradır, sonra isə özlərinin adı da tarixin ən parlaq səhifəsinə çevrilir.

Bələ şəxsiyyətlər sırasında Zərifə xanım Əliyeva xüsusi yer tutur. Zərifə xanım qayğılaşa, sadiq həyat yoldaşı, tanınmış həkim, görkəmli alim və ictimai xadim kimi mənali hayat yolu keçmişdir. Bu şərəflə ömrə nəzər yetirək, Zərifə xanımın hər zaman həyatda onun üzərinə düşən hər bir vəzifəni layiqincəyə rəsəd etdiyi şəhərə qədərdir.

Zərifə xanım Əliyeva dövrünün görkəmli dövlət və ictimai-siyasi xadimi, elm fədaisi, böyük şəxsiyyət Əziz Əliyevin ailəsində dünyaya göz açmışdır. Görkəmli dövlət xadimi, əməkdar həkim Əziz Əliyev şərəflə yaşıdığı ömrə yolunda ister ziyan, alim olaraq, isterən de mühüm vəzifələrdə çalışarkən hər zaman xalqın üzləşdiyi problemlərin həllinə köməklik göstərmiş, insanlara yardım etmiş, gənc kadrların hazırlığını öne çekmiş, böyük nüfuz qazanmışdır. Bu, bəzən özünlüklə bir kökün, nəslin qolbudağında da göstərir.

Dünyaya gələn Zərifə valideynlərindən Vətənə layiqli övlad olacağı, xalqına xidməti hər şeydən ümidi bileyəyi arzular oyatmış, ümidi çırayı yandırmış və onunla bağlı ümidi doğrultmuşdur. Bu arzuları çin oldu. O, ömrü boyu bu əqidəyə sadiq olaraq ailənin adını da ucalıqlara qaldırdı.

Üzeyir Hacıbəyli, Müslüm Maqomayev, Mireşədulla Mirqasimov, Büləbül, Səməd Vurğun kimi görkəmli şəxsiyyətlər ilə ünsiyyətdə olan ailə mühitində böyükək Zərifə uşaqlıq və genclik yaşlarından Azərbaycan ziyalısının ən gözəl məziiyətləri ilə boy atır, böyükür-dü.

Bunun bəhrəsi isə yüksək mədəniyyət, geniş intellekt, insanpərvərlik, vətənpərvərlik zirvələrinə can atması və yiyələnməsi olmuşdur. Şübhəsiz ki, bu keyfiyyətlərini özündə ehtiva edən Zərifə xanımın bir şəxsiyyət kimi yetişməsinin rüshəymləri on əvvəl onun zəngin genetik köklərinə bağlıdır.

Zərifə xanım atasının həyatda keçdiyi ömrə yolu özüne örnək götürməşdir. Azərbaycan qadınına xas olan daxili gözəllik, milli xüsusiyətlər təriyə, davranış, ailəyə bağlılıq, sədaqət kimi dəyərlərdən, o, anası Leyla xanımın təriyəsindən, nəvazışından yiyələnmişdir.

Ömrünən tibb elminə həsr etməyi və insanlara şəfa verməyi qarşısına məqsəd qoyan Zərifə orta məktəbi bitirdikdən sonra ixtisasını yaşamaq hüququnun özüндə duran sağlamlıq hüququna həsr etmək niyyəti ilə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olur, mərkəməl təhsil alaraq, 1947-ci ilde institutu elə qiyəmtərlərə bitirir. İnstitutu bitirək insanların gözüne nur verən nəcib bir sənət seçib, göz həkimi kimi kamil mütəxəssis olur. Zərifə xanım nürsüñ gözlərə işq paylaşıb, dünyanın füsunxar gözəlliyyətə həsrət qalan insanlara həyat eş-

qini qaytarmaq arzusunda idi. Bu çətin peşənin həyata keçirilməsində də o, asan yolları axtarmır. Elə bu məqsədə də, Azərbaycanda gözü zədəleyən və ağır nəticəyə, hətta tam korluğa səbəb olan traxoma infeksiyon xəstəliyinin geniş yayıldığı bir dövrde Zərifə xanım traxoma xəstəliyinə qarşı aparılan müalicəvi və profilaktik tədbirlərin təşkilində və həyata keçirilməsində feal iştirak edir, konkret müalicə təcrübəsindən faydalananaraq, ölkəmizdə traxoma xəstəliyinin daha geniş yayıldığı rayonlara gedir, həkim-oftalmoloqlara məruzələr oxuyur, əhali arasında çoxlu maarifləndirici səhəbtərə aparır.

Ölkəmizi bürüyen bu bəla ilə dəha mükəmməl mübarizə aparmaq məqsədilə Zərifə xanım elmi işçi kimi fəaliyyətə başlamış, aspiranturağa daxil olmuş, praktik əməli həkim fəaliyyəti ilə yanaşı elmi axtarışlarını davam etdirmişdir. Müxtəlif göz xəstəliklərinin müalicə və profilaktika tədbirlərinin işlənib hazırlanması ilə məşğul olan Zərifə xanım elmi axtarışlarını da ilk əvvəl traxoma infeksiyon xəstəliyini dərinən öyrənməyə və müalicəsinə həsr edir.

Bir səra ciddi elmi məsələlər sırasında Zərifə xanım ömrü boyu insanların peşə və iş şəraitini ilə bağlı əməkli gələn göz xəstəlikləri problemlərinə xüsusi diqqət yetirmişdir. Odur ki, o, bir səra məsələlərə, o cümlədən yod-sənaye müəssisələrində, neft-kimya sənayesində çalışan şəxslərin görənə organlarına təsir edən amillərə əsas diqqəti yönəltmiş və dəyərli tövsiyələr vermişdir. O zaman, Bakının və Sumqayıtın bir sıra sənaye müəssisələrinin, o cümlədən şin zavodunun sexlərində və laboratoriya şəraitində elmi müşahidələr və təcrübələrə aparmışdır. Genişməyən klinik və təcrubi tədqiqatlar nəticəsində alim zəherli maddələrin görənə organına təsirinin əsas qanuna uyğunluqlarını müyyəyən etmişdir.

Həmin dövrə Zərifə Əliyeva həm də həkim kimi uğurlu cərrahiyyə əməliyyatları aparır, xəstələrə məsləhətlər verir, fəaliyyəti bütün oftalmologiya müəssisələrini əhatə edir. Bununla yanaşı o, göz xəstəlikləri üzrə təkmilləşdirmə kurslarında diniyətli həkimlərlə də pedagoji iş aparı.

Zərifə xanımın həyatını həsr etdiyi elmi və həkim kimi fəaliyyətindən çox yazmaq olar. Yalnız onu deyə bilerəm ki, o, öz fəaliyyəti və elmi yenilikləri ilə Azərbaycan oftalmologiyasının adını bütün dünyada ələmət etmişdir.

1977-ci ilde onun təşəbbüsü ilə Bakıda ilk dəfə olaraq Ümumittifaq Oftalmoloqlar Elmi Cəmiyyəti idarə Heyətinin plenumu keçirilmişdir. Dünya şöhrəti alımların və mütəxəssislərin iştirakı etdiyi bu mötəbər tədbir Azərbaycanda tibb elminin sahəsinin geləcəyi, onun inkişafı naməne ən tanınmış elmi mərkəzlərlə birgə tədqiqatların aparılması, peşəkar kadrların hazırlanması üçün böyük imkanlar yaratmışdır.

Azərbaycanda traxomanın köküñün kəsilməsini qarşısına məqsəd qoyan Zərifə xanım bu problemin ne qədər çətin və mürəkkəb olduğunu çox yaxşı bilir, lakin bu istiq-

metdə yorulmadan fəaliyyət göstərir, insanların gözlərinə nur qaytarır.

Azərbaycan oftalmologiya elminin yüksələşində böyük xidmətləri, tibbinin sahəsinə dair fundamental elmi əsərlərin müəllifi olan Zərifə xanım gənc alımların yetişməsində də mühüm səylər göstərmişdir.

Onun elm və səhiyyə sahəsindəki çoxşaxəli, səmərəli fəaliyyəti xalqımız və dövlətimiz tərəfindən öz layiqli qiyəmətinə almışdır. Böyük xidmətlərinə, çoxillik elmi-tədqiqat işlərinin nəticələrinə görə professor, SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının həqiqi üzvü Zərifə xanım 1983-cü ilde Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü seçilmişdir. 12 monoqrafiya, dərslik və dərs vəsaitinin, 200-ə yaxın elmi publikasiyanın, 1 ixtira və 12 səmərələdirici təklifin müəllifi olan Zərifə xanımın fəaliyyətinə daim yüksək qiyəm verilmiş, bir sıra orden və medallarla təltif olunmuş, Azərbaycanın əməkdar elm xadimi fəxri adına layiq görülmüşdür.

Bu uğurlarının səbəbi isə həm çətdiyi sahə üzrə böyük elmi fəaliyyəti, axtarışları, nəticələri, tapıntıları, həm də bunları təcrübədə tətbiq edib, minlərlə insana gözünün nərənə qaytarması olmuşdur.

Görkəmli oftalmoloq alim Zərifə xanımın həyat amalı və həkim mövqeyi bu gün də bir örnekdir. O, belə deyirdi: "Yalnız o şəxs əsl həkimdir ki, xəstənin ağrılardını mehz özünün ağrılardır hesab edir. Belə bir həkim üçün hər dəfə xəstəni qəbul etmək, hər dəfə xəstəliyə düşər olmuş insanla səhəbt etmək həm xəstə qarşısında, həm də cəmiyyət qarşısında, en başlıcası isə öz vicdanı qarşısında əxlaqi məsuliyyət deməkdir".

Akademik Zərifə xanımın həyatda layiq görüldüyü və əldə etdiyi çoxsaylı fəxri adaların, diplomlarının,

statuslarının ən layiqlişini onun ANA olması idi. O, gündəlik işinin gərginliyinə baxmayaraq, daim övladlarının tərbiyəsinə xüsusi diqqət yetirir və böyük ürəyi olan ana idi. Cənab İlham Əliyev anasının 90 illik yubileyində bu sözü demisi: "Zərifə xanım böyük lider, ulu öndər Heydər Əliyevin ömür-gün yoldaşı idi. Bütün işlərde ona dayaq olurdu, onu dəstəkləyirdi. Ailəmizdə olan ab-hava, mühit, valideynlər arasında olan münasibətlər əlbəttə ki, bizi de təriyə edirdi. Yəni, ailədə təriyəni valideynlərin münasibətlərini görərək alırdı. Əlbəttə, 1970-ci illərdə - Heydər Əliyev Azərbaycanda birinci katib vəzifəsində işlədiyi dövrde Heydər Əliyevin həyat yoldaşının əlbəttə ki, müxtəlif imtiyazları və üstünlükleri ola bilərdi. Ancaq Zərifə xanım çox sadə bir insan idi, heç vaxt bürüze vermirdi ki, Heydər Əliyevin - birinci katibin həyat yoldaşıdır. Həmişə onun yanında səda insanlar olurdu. O, həmişə sadə insanların əhatəsində olurdu. Çox təvəzükər idi."

Bu xanım xalqımızın zəngin milli-mənvi dəyərlərini öz şəxsi həyatında yaşadan və gələcək nəsillərə ötürür, əqidəsinə sadıq bir şəxsiyyət idi. İllər boyu harada çalışmasından, hansı vəzifəni tutmasından asılı olmayaraq, onun sadəliyini, təvəzükərliyini, nəcibliyini və küberliyini heç nə dəyişə bilməmişdi. Həmişə insanlarda müsbət keyfiyyətlər görməyə çalışır, yaxşılara dəyər verməyi bacarırdı.

Azərbaycan Elmlər Akademiyasında elmi katib kimi çalışdığını dövrədə akademik Zərifə xanımın Reyasət Heyətinin iclaslarında iştirak edərək, gənc elmi işçilərə tövsiyələrinin və onun insanlarla səmimi ünsiyyətinin şahidi olmuşdur.

Zərifə xanımın fəaliyyəti hər zaman parlaq olmuşdur. O, bütün həyatı boyu xeyriyəçiliklə meşğul olmuş, onun simasında yüksək mədəniyyət, əsl ziyalılıq, alicənablıq - bütün bu gözəl amillər birləşmişdir.

Tam əmənliklə demək olar ki, Zərifə Əliyevin xanımı olduğu ailə Azərbaycan dövlətinə iki Prezident bəxş etmişdir. O, həm ulu öndər Heydər Əliyevin həyat yoldaşı, həm də Prezidentimiz İlham Əliyevin anası olmuşdur. Bu ailənin möhkəm və uzun ömürlülüyünün zəmanəti isə qarşılıqlı məhəbbət, sədaqət, əqidə və saflıq üzərində qurulduğu olmuşdur.

Heydər Əliyevin sözlərinə görə, "o mənə sadəcə ömür-gün yoldaşı" deyildi. O mənə dost, dəyər idi. İşlərin çətin olduğu bütün dövrlərdə ailəmə haqqında çox rahat düşünürdüm. Çünkü mənim Zərifə Əliyeva kimi sədaqətli, cəfəkəs, fədakar ana olmamı ömür-gün yoldaşım var idi".

Bu ailənin möhkəmliyinin özündə qarşılıqlı məhəbbət, mənəviyyat, əqidə, həyatı yaşamaq və dərk etmək tərzi, insanı keyfiyyətləri üzərində bir-birinin qarşılıqlı olaraq həməhəngliklə düşünməsi və tamamlaması olmuşdur.

Onların milli dəyərlərimizə əsaslanmış ailə ənənələri, bər-birinə ən çətin günde belə dayaq olmaları bu gün də hər bir Azərbaycanlı ailəsi, xüsusilə də gənc ailələr üçün böyük örnek və kamillik məktəbidir.

Zərifə xanımın tanışanlar, həmkarları, xarici ölkələrin alımları onu bir dost, sədaqətli, alicənab, sade və xeyriyə insan kimi xatırlayır,

bağlı müraciət edənləri təmkinlə dinləyərək mümkin köməkliyi göstərdir. Həm də onlar Zərifə xanımı heç də hamiya qismət olmayan hər bir insanı sevmək kimi böyük bir qabiliyyətin sahibi, feal ictimaiyyət və nəvazışkar inşan olaraq xatırlayırlar.

Təsəssüf ki, Zərifə xanımın həyatı çox uzun sürmədi, tez qırıldı. Lakin, o, qısa dövrə böyük ömürlərə sığmayan şərəfli və menali bir həyat yaşadı. Onun əməlləri ilə adı bugün də nəinki yaxınlarının və həmkarlarının, hər bir soydaşımızın xatırında qalır. Bu gün Zərifə xanımın vaxtılıq yaşadığı küçə, onun Azərbaycana böyük töhfəsi olan Oftalmologiya Mərkəzi, paytaxtda və regionlarda bir çox təhsil və səhiyyə ocaqları onun adını daşıyır.

Alim kimi böyük zirvələri fəth edən akademik Zərifə xanım Əliyevanın elmi nailiyyətlərindən, yaratdığı böyük elmi məktəbdən bu gün də Azərbaycan səhiyyəsi və insanları yaraların. Onun elm sahəsində davamçıları alımin əsasında inkişaf etdirən təfəkkürələr. Özündən sonra qoymuş elmi yeniliklərin müasir dövrə tətbiq edilməsi, əsərlərinin, monoqrafiyalarının, dərsliklərinin bu gün də öz aktuallığını itirməməsi onun böyük alım olduğunu bir daha sübut edir.

Azərbaycanı dünyada tanıdan, ölkəmizin hərəkəli uğurlu inkişafına nail olan və bayraqımızı daim zirvələrdə yüksəldən möhtərem Prezidentimizin insanlara yönəlik fealiyyəti, həyat kredosunun formalşası, vətənpərvərliyi, insanpərvərliyi, ailəsinə münasibəti də şübhəsiz ki, valideynlərinin təsiri altında yetişməsi olmuşdur.

Bu ailənin ənənələrini yaşadan, bütün sahələrin inkişafına xüsusi diqqət yetirən, səhiyyəmizin, təhsilimizin, mədəniyyətimizin inkişafına böyük töhfələr verən, Zərifə xanım Əliyevanın qoymuş nəciblik və xeyriyəli yolu uğurla davam etdirən Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, YUNESKO və ISESKO-nun xoşməramlı sefiri, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın fealiyyətə de xalq tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Tanınmış ailənin övladı və dəhə sonra belə nüfuzlu bir ailənin gəlini olan Mehriban xanımın bugünkü fealiyyəti də müasir dövrədə Azərbaycan xanımının səmimi dünyaya tanıdır.

Zərifə xanım həyatı boyu sadə, qayğılaşa, xeyriyə və sevilmiş, gördüyü işlər hər zaman mənvi zənginlik, səmərəyyət və milli dəyərlər üzərində qurulmuş və hər bir qadın üçün dəyərli bir örnəkdir.

Müstəqil Azərbaycanın qurulmasını və ölkəmizin sürətli inkişafını görmək Zərifə xanımı nəsib olmasa da, ölkə başçısı İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın fealiyyətləri ilə bütün sahələrdə olduğu kimi, bu gün səhiyyəmizin, tibb elminin tərəqqisi və oftalmologiya sahəsində də əldə edilən uğurlar görkəmli alımları hər zaman şad edəcəkdir.

professor Elmira SÜLEYMANOVA, Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları